HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר [1]ויהי [א](כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים [2]ויטו אחרי הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר [3]והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם [א]כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן כתנאי [ב]ויטו אחרי הבצע ר' מאיר אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר מלאי הטילו על בעלי בתים ר' עקיבא אומר קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע: א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר [4]ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו אלא מה אני מקיים [5]מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולא עשה אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע רבי אומר משונה רעה זו מכל רעות שבתורה שכל רעות שבתורה כתיב בהו ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות ולא עשה [5]את אוריה החתי הכית בחרב °שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנת ואת אשתו לקחת לך לאשה ליקוחין יש לך בה [ג]דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו שנאמר [6]ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיך תפקוד לשלום ואת ערובתם תקח מאי ערובתם תני רב יוסף דברים המעורבים בינו לבינה [5]ואותו הרגת בחרב בני עמון [ד]מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא [ב]מורד במלכות הוה דאמר ליה [7]ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רב כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה בר מדאוריה דכתיב (א) [8]רק בדבר אוריה החתי אביי קשישא רמי דרב אדרב מי אמר רב הכי [ה]והאמר רב קיבל דוד לשון הרע קשיא גופא רב אמר קיבל דוד לשון הרע דכתיב [9]ויאמר לו המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל [ו](בלא) דבר וכתיב [10]וישלח המלך ויקחהו מבית מכיר בן עמיאל [ז](מלא) דבר מכדי חזייה דשקרא הוא כי הדר אלשין עילויה מ"ט קיבלה מיניה דכתיב [11]ויאמר המלך [ח](אל ציבא איה) בן אדוניך ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא) יושב בירושלים וגו' ומנא לן דקיבל מיניה דכתיב [12]ויאמר המלך הנה לך כל אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחויתי אמצא חן [ט](בעיני) המלך ושמואל אמר לא קיבל דוד לשון הרע דברים הניכרים חזא ביה דכתיב [13]ומפיבושת בן שאול ירד [י](לפני) המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כיבס וגו' וכתיב [14]ויהי כי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדוני המלך עבדי רמני כי אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח עבדך

בני שמואל חטאו. במקח שוחד והטיית דין: **לחזניהם.** שמשיהם שסוכרין אותן לילך ולהזמין את הנקראים לדין: **ולסופריהם.** לשטרי בירורין ולאגרות שום: **מלאי הטילו על בעלי בתים.** נותנים להן פרגמטיא לעסוק בה ולתת להם השכר ומתוך כך היה נמשך לבם להטות דין כשבאין לפניהם לדון והיינו חטאם: **חלקם שאלו בפיהם.** מעשר ראשון הראוי להם שלוים היו שאלו בפיהם מתוך שהיו גדולי הדור ושופטים לא היו מונעים מהם ושאר לוים עניים מצטערים ולר' מאיר לא חטאו בהטיית משפט: **קופה יתירה.** יותר מן הראוי: **מתנות.** זרוע לחיים וקיבה והם לא היו כהנים ל"א מתנות לויה כגון מעשר וקרא כתיב ונתן לכהן[כ] ודרשינן ולא שיטול מעצמו בשחיטת חולין בפ' הזרוע (דף קלג.) וה"ה לכל מתנות כהונה ולויה: **דוד לחטא.** בבת שבע קודם שקבלה גט: **שכבה.** לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח לה מן המלחמה שאם ימות לא תיזקק ליבום או שמא יהרג ואין מעיד עליו ותתעגן אשתו או שמא יהא שבוי כדאמרינן לקמן כל היוצא למלחמת בית דוד כו': **משונה רעה זו.** בכתיבתה ובלשונה: **שהיה לך לדונו.** על שמרד במלכות כדלקמן: **ליקוחין יש לך בה.** קדושין תופסין בה שאינה אשת איש כדשמואל כו'[ל]: **גט כריתות.** על תנאי שאם ימות תהא מגורשת מעכשיו ופעמים שהוא טרוד בבאתו ושולחו מן המלחמה: **ואת ערובתם תקח.** במלחמת שאול כתיב: **דברים המעורבים ביניהם.** היינו קדושין תקח תבטל ע"י גט שתביא להם מן המלחמה: **בחרב בני עמון.** כאותן שהורגים בני עמון שלא מדעתך: **ואדוני יואב.** לאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך: **רק בדבר אוריה.** מקרא כתיב כך בדבר אוריה שגרם לו שיהרג אבל בבת שבע לא חטא: **לשון הרע.** לקמיה מפרש: **בלא דבר.** אינו חכם בתורה והוא מלאו מלא דבר וחכם בתורה: **חזייא דשקרא הוה.** מתחילה מלאו שקרן בכך: **כי הדר אלשין עליה.** ציבא על מפיבושת כשהיה דוד בורח מפני אבשלום מאי טעמא קביל מיניה: **איה בן אדוניך ויאמר הנה יושב בירושלים.** כי אמר היום ישיבו לי את ממלכת אבי: **דברים הניכרים חזא ביה.** במפיבושת כשנהרג אבשלום וחזר דוד למלכותו ובא לפניו לא עשה רגליו ולא עשה שפמו כסבור דוד שניכרים דברי ציבא שנצטער על שחזר דוד ולא קישט עצמו[מ] ועוד היה מצפה שכשיושיבוהו במלכות יתנאה ויספר לכך לא קבל דבריו ואמר לו אתה וציבא תחלקו השדה והוא השיבו קשה אין לי לצעוק אלא על מי שהביאך הלום הנה שמצטער על שובו ואם לא שראה בו דברים הניכרים היה חוזר ממה שאמר הנה לך כל אשר למפיבושת ואע"פ שמיהר ואמר לו מתחלה הנה לך כל אשר למפיבושת אין זו קבלה כי כל זמן שלא היה דוד שב למלכותו יודע היה שאין מתנתו מתנה ולא אמר לו אלא על תנאי אם יראה אמת בדבריו:

שהיה לך לדונו בסנהדרין. קשה לר"י דפ"ק דמגילה (דף יד: ושם) אמרינן גבי נבל דמורד במלכות לא בעי למדייניה ואוריה[א] מורד במלכות הוה כדאמר בסמוך ויש לומר דודאי צריך לדונו ולידע אם הוא מורד במלכות[ב] אבל לעיין בדינו[ג] ולעשות הלנת דין ולהמתין עד למחר אין צריך[ד] וכן משמע דבסנהדרין (דף לו. ושם) אמר שלן דוד את נבל בסנהדרין מויחגרו איש חרבו וגו':

ליקוחין יש לך בה. אף על גב דאפילו חטא נמי יש לו בה ליקוחין דהא אנוסה היתה ושריא לבעל וה"ה לבועל מ"מ ליקוחין יש לך בה משמע לא היה לך בה עבירה:

גט כריתות כותב לאשתו. פרש"י על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו וצריך לומר לפירושו דאף על גב דאוריה בא מן המלחמה התנאי היה שאם לא ישוב בסוף המלחמה שיהא גט[ה] אך קשה דתנן במי שאחזו (גיטין דף עג. ושם) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה[ו] ואם כן לר' יהודה היתה אשת איש גמורה ונראה לר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי[ז] והא דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט. ושם) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מדוד[ח] קרי לה ספק אשת איש[ט] לפי שהיו מגרשים בצנעה[י] והעולם סבורים שהיא אשת איש:

דאמר ליה ואדוני יואב. פרש"י דמורד במלכות הוה משום דקאמר ואדוני יואב °ואין נראה דאין זה מורד שלא היה בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' שדוד אמר לו לעשות ולא רצה לעשות:

רק בדבר אוריה החתי. קשה דהא איכא מעשה דהסתה בריש פ"ב דיומא (דף כב:) וי"ל דלא חשיב ליה דלא הוי כל כך עון גדול וגם שגג:

אלא

מסורת הש"ס

[א] [נ"ל כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו, [ב] [חולין קלג. תוספ' סוטה פי"ד], [ג] כתובות ט:, [ד] קידושין מג., [ה] יומא כב:, [ו] [נ"ל בלו], [ז] [נ"ל מלו וע' במהרש"א], [ח] [נ"ל ואיה], [ט] [נ"ל בעיניך אדוני], [י] [נ"ל לקראת], [כ] [דברים יח], [ל] [נ"ל כדר' שמואל. מאור דבש], [מ] רש"י מפ' דעת אמיתית של מפיבושת דהא דלא קישט היינו משום שעוד היה מצפה שכשיושיבו לדוד במלכות יתנאה [כ"מ] ורש"ל גרס ועד עתה הי' מצפה,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא משכחת ביה רק בדבר אוריה כצ"ל ותיבת בר מדאורי' דכתי' נמחק:

◆

גליון הש"ס

גמ' שהיה לך לדונו בסנהדרין. עי' מגילה דף יד ע"ב תוס' ד"ה מורד במלכות: תוס' ד"ה דאמר ליה וכו' ואין נראה. עיין יומא דף סו ע"ב תוס' ד"ה מהו להאיל:

◆

מוסף רש"י

חלקם שאלו. שלא היה עבירת גזל בידם אלא חלק לויה, כגון מעשר ראשון, היו שואלין בפיהן (חולין קלג.). **גט כריתות כותב לאשתו.** שאם ימות במלחמה יהא גט מיום כתיבתו, והרי מת אוריה במלחמה (כתובות ט:). **ואת ערובתם תקח.** ודוד למד מישי אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן (שם). **ואדוני יואב.** זהו מרד, שקראו אדון בפני המלך (קדושין מג.).

הדרך עלך במה בהמה

◆

מוסף תוספות

א. נמי. תוס' הרא"ש. ב. אם לאו, כגון נבל שהיה צריך לדון אם נקרא מורד הואיל ולא יצא טבעו של דוד בעולם. תוס' הרא"ש. ג. ולהפך בזכותו כשאר חייבי מיתות ב"ד. תוס' הרא"ש. ד. [ו]ה"פ מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה כשאר דיני נפשות שדנין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה אלא אפילו בו ביום גומרין לחובה וכו' אבל לדונו ודאי צריך. תוס' מגילה יד: ה. והרי לא חזר לבסוף. תוס' כתובת ט: ד"ה כל היוצא. ו. וקאי אמאי דקתני לעיל מינה הרי זה גיטך מהיום אם מתי וכן משמע בתוספתא, אלמא אע"ג דאמר מהיום הויא אשת איש גמורה כדמפרש בגמ' באומר מעת שאני בעולם פי' דהאי דאמר מהיום לא שיחול מיד אלא דעתו שיחול שעת אחת קודם מיתתו דהיינו מעת שהוא בעולם ולא אמר מהיום אלא למעוטי לאחר מיתה כלומר מאותו יום שאני בעולם יהא גט. תוס' כתובות ט: ז. בצינעא, וכשהיה חוזר מן המלחמה היה כונסה, והיתה בת שבע פנויה. תוס' גיטין עב. ח. אמאי. תוס' כתובות ט: ט. הא הואי אשת איש גמורה, ואר"ת דקרי לה ספק אשת איש. תוס' כתובות ט: אע"ג שהיתה פנויה גמורה. תוס' גיטין עב. י. שלא יהא נודע ויקפצו עליהם בני אדם לקדשם. תוס' כתובות ט:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ד:

מא ב מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח:

◆

תורה אור השלם

1 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם אֶת בָּנָיו שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל: שמואל א ח א

2 וְלֹא הָלְכוּ בָנָיו בִּדְרָכָיו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ שֹׁחַד וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט: שמואל א ח ג

3 וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה: שמואל א ז טז

4 וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל וַיְיָ עִמּוֹ: שמואל א יח יד

5 מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר יְיָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינַי אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב וְאֶת אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְּךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן: שמואל ב יב ט

6 וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאָלֶף וְאֶת אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח: שמואל א יז יח

7 וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה אֶל דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וְעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים וַאֲנִי אָבוֹא אֶל בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם אִשְׁתִּי חַיֶּךָ וְחֵי נַפְשֶׁךָ אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה: שמואל ב יא יא

8 אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְיָ וְלֹא סָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כֹּל יְמֵי חַיָּיו רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי: מלכים א טו ה

9 וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפֹה הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא בֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל בְּלוֹ דְבָר: שמואל ב ט ד

10 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל מִלּוֹ דְבָר: שמואל ב ט ה

11 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְאַיֵּה בֶּן אֲדֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַםִ כִּי אָמַר הַיּוֹם יָשִׁיבוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֵת מַמְלְכוּת אָבִי: שמואל ב טז ג

12 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִבָא הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לִמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ: שמואל ב טז ד

13 וּמְפִבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְשָׁלוֹם: שמואל ב יט כה

14 וַיְהִי כִּי בָא יְרוּשָׁלַםִ לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא הָלַכְתָּ עִמִּי מְפִיבֹשֶׁת: וַיֹּאמַר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עַבְדִּי רִמָּנִי כִּי אָמַר עַבְדְּךָ אֶחְבְּשָׁה לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכַּב עָלֶיהָ וְאֵלֵךְ אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי פִסֵּחַ עַבְדֶּךָ: שמואל ב יט כו-כז

על